NATIONAAL KENNISINSTITUUT ONDERWIJS

slo een doordacht curriculum dat doen we *samen*

Kwaliteitskader leermiddelen primair, voortgezet en gespecialiseerd onderwijs

Toelichting voor ontwikkelaars

Leermiddelen zijn belangrijke hulpmiddelen voor goed onderwijs. De invoering van de nieuwe kerndoelen is voor veel scholen aanleiding om hun leermiddelen opnieuw tegen het licht te houden. Het Kwaliteitskader leermiddelen biedt jou als ontwikkelaar van leermiddelen een instrument om de kwaliteit van je leermiddelen te onderbouwen en te verhogen.

Wat is het kwaliteitskader?

Het Kwaliteitskader leermiddelen (www.onderwijskennis.nl/kwaliteitskader) bevat 46 concrete criteria om de kwaliteit van alle soorten leermiddelen te toetsen: ingekochte, open en zelfontwikkelde leermiddelen. De criteria in het kwaliteitskader sluiten aan bij actuele inzichten uit wetenschappelijk onderzoek en de praktijk. Ze gaan over leerdoelen en -inhoud, didactiek en leerprocessen, toegankelijkheid, inclusiviteit, lerarenmateriaal en randvoorwaarden zoals omgang met data. Het kader geeft ontwikkelaars houvast bij de onderbouwing en verbetering van de kwaliteit van hun leermiddelen. Dit kunnen zowel professionele ontwikkelaars zijn als leraren of schoolteams die zelf materiaal ontwikkelen. Voor ontwikkelaars is het kwaliteitskader een hulpmiddel om:

- kwaliteitscriteria vanaf het begin mee te nemen in het ontwerp;
- keuzes expliciet te maken en te kunnen onderbouwen;
- materiaal te toetsen tijdens verschillende fasen van de ontwikkeling;
- het leermiddel te verbeteren op basis van feedback;
- de kwaliteit van het leermiddel inzichtelijk te maken.

Het kwaliteitskader biedt een basis voor de beoordeling van een leermiddel. Daarbij is ook de context van het onderwijs van belang: hoe het wordt gebruikt in de klas, of het past bij de (interesses van) leerlingen en of het aansluit bij de onderwijsvisie van de school.
Het kwaliteitskader is daarmee een hulpinstrument voor zowel gebruikers (leraren, vaksecties, schoolleiders, leerlingen) als ontwikkelaars van leermiddelen.

Wanneer gebruik je het kwaliteitskader?

Je kunt het kwaliteitskader in verschillende fasen van het ontwikkelproces gebruiken.

Bij de start van het ontwikkelproces

Aan het begin van het ontwikkelproces helpt het kader om de uitgangspunten te bepalen. Inventariseer welke leerdoelen centraal staan, welke didactische aanpak wordt gekozen, welke ondersteuning leraren nodig hebben en welke eisen gelden voor toegankelijkheid, inclusiviteit en techniek.

Het kader helpt om vragen te stellen als:

- Voor welke doelgroep ontwikkelen we dit leermiddel?
- Welke leerdoelen en leerlijnen vormen het uitgangspunt?
- Welke didactische principes liggen aan het materiaal ten grondslag?
- Hoe zorgen we dat het materiaal bruikbaar is voor verschillende leerlingen?
- Welke ondersteuning heeft de leraar nodig?
- Welke randvoorwaarden gelden voor data, techniek en toegankelijkheid?

Tijdens het ontwikkelproces

Tijdens het ontwikkelen kun je het kader gebruiken om te controleren of alle kwaliteitsaspecten voldoende zijn uitgewerkt. Zo voorkom je dat belangrijke kwaliteitsaspecten pas laat in het proces de aandacht krijgen die ze verdienen.

Testen en verbeteren

Het kwaliteitskader is bruikbaar om conceptmateriaal te testen, met leraren en leerlingen. De criteria en hulpvragen kunnen richting geven aan feedbackvragen. Begrijpen leerlingen de opdrachten? Kunnen leraren de bedoeling van het materiaal goed volgen? Is het materiaal toegankelijk? Sluiten oefeningen aan bij de leerdoelen? Biedt het lerarenmateriaal voldoende ondersteuning? De uitkomsten kun je gebruiken om het leermiddel te verbeteren voordat het wordt gepubliceerd.

Hoe gebruik je het kwaliteitskader?

Het kwaliteitskader bestaat uit criteria, geclusterd in zes thema's. Per criterium geef je aan in hoeverre het leermiddel voldoet: **volledig (V), grotendeels (G)**, **beperkt (B)** of **niet (N)**. De hulpvragen bij elk criterium helpen je bij het vormen van je oordeel. Je hoeft de hulpvragen niet afzonderlijk te beantwoorden.

Ontwikkelaars van leermiddelen kunnen de thema's van het kader gebruiken als ontwerpprincipes, als checklist en als beoordelingskader. Het is verstandig om binnen het ontwikkelteam een taakverdeling af te spreken. Sommige thema's bevatten vooral aandachtspunten voor auteurs, andere voor redacteuren, vormgevers of digitale ontwerpers.

De **thema's A en B** gaan over de onderwijskundige kern van het leermiddel: leerdoelen, inhoud, didactiek en leerprocessen. Dit zijn basisvoorwaarden voor een bruikbaar leermiddel. Deze thema's zijn vooral relevant voor auteurs van leermiddelen.

Thema C helpt je beoordelen of het leermiddel toegankelijk is voor alle leerlingen. Daarbij gaat het om begrijpelijke taal, duidelijke vormgeving en bruikbaarheid voor leerlingen met een ondersteuningsbehoefte. Behalve voor de auteurs ligt hier een taak voor vormgevers, redacteuren en digitale ontwerpers.

Thema D gaat over inclusiviteit. Je kijkt of leerlingen zich kunnen herkennen in voorbeelden, afbeeldingen en teksten, en of stereotypering wordt vermeden. Tekst- en beeldredactie kunnen controleren of het leermiddel hieraan voldoet.

Thema E gaat over het lerarenmateriaal. Voor leraren is dit een belangrijk onderdeel. Je beoordeelt of het materiaal voldoende aanwijzingen geeft voor voorbereiding, uitvoering, differentiatie, evaluatie en feedback. Dit thema is een aandachtspunt voor auteurs en onderwijskundigen.

Thema F gaat over randvoorwaarden, zoals informatie over de ontwikkeling van het leermiddel en verantwoord omgaan met data. Deze onderdelen vragen om het oordeel van productmanagers en privacy- of dataspecialisten.

De criteria in het kwaliteitskader bieden ontwikkelaars houvast bij de onderbouwing en verbetering van de kwaliteit van hun leermiddelen. Daarbij spelen ook de onderwijskundige uitgangspunten en de visie op goed onderwijs een belangrijke rol. Door hierover informatie te geven, helpen ontwikkelaars van leermiddelen leraren en scholen op weg bij hun beoordeling en keuze van leermiddelen.

Deze toelichting voor leermiddelenontwikkelaars hoort bij het Kwaliteitskader leermiddelen, ontwikkeld door het Nationaal Kennisinstituut Onderwijs (NKO) en SLO in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap.

Ga voor het Kwaliteitskader leermiddelen naar **www.onderwijskennis.nl/kwaliteitskader**.